

Wyrok z dnia 10 stycznia 2006 r.

I UK 121/05

Udział w posiedzeniach zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością należy do pracowniczych obowiązków członka zarządu zatrudnionego na stanowisku wiceprezesa zarządu.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Barbara Wagner (sprawozdawca), SA Zbigniew Korzeniowski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 10 stycznia 2006 r. sprawy z odwołania „E.” Polsko-Niemieckiej Spółki z o. o. w R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o wysokość składek, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 listopada 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach Ośrodka Zamiejscowego w Rybniku z dnia 18 grudnia 2002 r. [...] i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu ostatniemu Sądowi, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 17 listopada 2004 r. [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach z dnia 18 grudnia 2002 r. [...], oddalający odwołanie „E.” Polsko - Niemieckiej Spółki z o.o. w R. oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. z dnia 27 grudnia 2001 r., wymierzającą Spółce składki na ubezpieczenie społeczne za okres od września 1997 r. do 31 grudnia 1998 r., w ten sposób, że ustalił, iż wypłaty za udział w posiedzeniach zarządu spółki na rzecz Engelberta J. i Andrzeja L. w okresie od września 1997 r. do grudnia 1998 r. nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Engelbert J. i Andrzej L. byli zatrudnieni w „E.” Spółce z o.o. w R. Engelbert J. świadczył pracę na podstawie umowy o pracę na stanowisku wiceprezesa zarządu Spółki od 27 grudnia 1997 r., zaś Andrzej L. był w niej zatrudniony od 1 marca 1992 r. do 31 stycznia 2001 r. początkowo jako kierownik „E.”, a od 6 lutego 1998 r. jako kierownik Zakładu „E.”. Spółka „E.” została wpisana do rejestru handlowego w dniu 5 marca 1992 r. Jej prezesem był wówczas Herbert H., a członkiem zarządu Engelbert J. W dniu 31 stycznia 1997 r. dokonano zmiany w rejestrze handlowym poprzez wpisanie jako wiceprezesa Engelberta J. oraz Andrzeja L. jako członka zarządu. Na podstawie uchwały zarządu Engelbert J. i Andrzej L. otrzymywali wynagrodzenie za udział w posiedzeniach zarządu Spółki.

W ocenie Sądu Okręgowego, udział Engelberta J. i Andrzeja L. w posiedzeniach zarządu wynikał z zawartych z nimi umów o pracę. Nie jest możliwe rozdzielenie obowiązków wchodzących w zakres stosunku pracy i obowiązków wynikających z pełnionych funkcji członków zarządu. Obowiązki te są ze sobą ściśle powiązane i mają na celu prowadzenie spraw Spółki. Nie ma znaczenia, że zakres czynności pracowników nie wskazywał na obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach zarządu oraz że umowy o pracę nie przewidywały za te czynności wynagrodzenia. Engelbert J. i Andrzej L. brali udział w posiedzeniach zarządu w związku z zawartą przez nich umową o pracę - jako wiceprezes i jako członek zarządu. Nawet gdyby Andrzej L. nie zawarł umowy o pracę ze Spółką jako członek zarządu, to pełnienie przez niego tej funkcji i jednocześnie wykonywanie pracy na podstawie umowy o pracę przesądzają, że jego uczestnictwo w posiedzeniach zarządu wynika z zawartej umowy o pracę. W konkluzji Sąd wskazał, że od wynagrodzeń za udział w posiedzeniach zarządu powinny być odprowadzone składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu i argumentacji Sądu pierwszej instancji w kwestii odprowadzania składek od wynagrodzenia za udział w posiedzeniach zarządu. Zdaniem tego Sądu, z zawartych przez strony umów o pracę nie wynika konieczność udziału Engelberta J. i Andrzeja L. w posiedzeniach zarządu. Umowy te nie przewidują z tego tytułu żadnego wynagrodzenia. Wypłaty za udział w posiedzeniach wynikają z powołania Engelberta J. i Andrzeja L. przez zgromadzenie wspólników. Podkreślił, że wykonywanie czynności związanych z powołaniem na członka zarządu wynika bezpośrednio z ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.). Sąd uznał, że w sprawie mają zastosowanie

przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz wydanej na jego podstawie instrukcji Nr 2 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 lipca 1997 r. określającej szczegółowe zasady postępowania w sprawie zgłoszeń do ubezpieczenia społecznego, rozliczania i opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, składek na Fundusz Pracy oraz składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych przez zakłady pracy zatrudniające ponad 20 pracowników i członków spółdzielni (Dz.Urz. ZUS Nr 5, poz. 7). Wedle § 12 ust. 5 pkt 6 powołanej instrukcji, nie są dochodem z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy i nie wchodzą do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie wypłaty za udział w radach nadzorczych i zarządach spółek, jeżeli udział ten nie wynika z zawartej umowy o pracę. Z przepisów tych należy wnosić, że istnieje możliwość zawarcia umowy o pracę oraz niezależnie od tego pełnienie dodatkowych obowiązków poza zawartą umową. Wobec tego wypłaty za udział w posiedzeniach zarządu Spółki na rzecz Engelberta J. i Andrzeja L. w okresie od września 1997 r. do grudnia 1998 r. nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. zaskarżył ten wyrok kasacją. Wskazując jako jej podstawy naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 208 § 1 i § 4 Kodeksu spółek handlowych w związku z art. 80 k.p. i § 7 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego - poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że wynagrodzenie za udział w posiedzeniach zarządu spółki nie stanowi wynagrodzenia za pracę pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na stanowisku członków zarządu tej spółki i nie podlega „oskładkowaniu” na ubezpieczenia społeczne, a także naruszenie przepisów postępowania, a to art. 233 k.p.c. - poprzez „dowolną ocenę zebranego materiału dowodowego a w szczególności dowolne uznanie, że wynagrodzenie za udział pracowników zarządu spółki z o.o. w posiedzeniach tego zarządu, wypłacane było na innej podstawie niż umowa o pracę”, wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu celem ponownego rozpoznania”. Jego zdaniem, okolicznościami uzasadniającymi rozpoznanie kasacji jest „oczywiste naruszenie przepisów prawa [...] na skutek uznania, że wy-

nagrodzenie pracownika zarządu spółki z o.o. za udział w posiedzeniach zarządu spółki nie stanowi wynagrodzenia za pracę i nie podlega oskładkowaniu na ubezpieczenie społeczne” oraz występowanie istotnych zagadnień prawnych, a mianowicie „czy w świetle art. 208 § 1 i 4 kodeksu spółek handlowych należało uznać, że do istotnych obowiązków członka zarządu wieloosobowego, spółki z o.o. należy udział w posiedzeniach zarządu spółki w sprawach bieżących oraz podejmowanie uchwał w sprawach przekraczających zakres zwykłych czynności spółki, a także w sprawach zwykłych czynności spółki przy sprzeciwie co najmniej jednego z członków zarządu” oraz „czy w świetle art. 29 kp i art. 208 kodeksu handlowego w umowie o pracę na stanowisku członka zarządu spółki z o.o. oraz w zakresie czynności na tym stanowisku, konieczne jest wyszczególnienie, że do obowiązków członka zarządu spółki z o.o., należy udział w posiedzeniach tego zarządu.”

W uzasadnieniu kasacji organ rentowy podniósł, że pogląd Sądu, wedle którego wypłaty za udział w posiedzeniach zarządu wynikają z powołania Engelberta J. i Andrzeja L. przez zgromadzenie wspólników, a nie z umów o pracę, jest sprzeczny z art. 208 Kodeksu spółek handlowych. Zgodnie z powołanym przepisem, wieloosobowy zarząd spółki podejmuje decyzje w formie uchwał obligatoryjnie, jeżeli sprawa dotyczy zakresu przekraczającego zwykłe czynności spółki, a także w sprawach dotyczących zwykłych czynności spółki w przypadku zgłoszenia sprzeciwu przez co najmniej jednego członka zarządu. Skoro do obowiązków ustawowych członków zarządu należy podejmowanie uchwał, to również udział w posiedzeniach zarządu powinien należeć do ich podstawowych obowiązków. Jeżeli więc Engelbert J. i Andrzej L. byli zatrudnieni w Spółce na podstawie umów o pracę w charakterze członków zarządu, to „pobierane z tego tytułu wynagrodzenie było wynagrodzeniem ze stosunku pracy a nie z jakichkolwiek innych tytułów”. Przyznanie członkom zarządu dodatkowego wynagrodzenia na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników nie należy traktować jako wynagrodzenia poza stosunkiem pracy. Przeciwny pogląd pozostaje w sprzeczności z § 7 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego i świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Powołany przepis nie wymienia wśród przychodów niepodlegających oskładkowaniu na ubezpieczenie przychodów uzyskanych za udział w radach nadzorczych lub zarządach spółek. Dokonana przez Sąd wykładnia § 12 ust. 5 pkt 6 instrukcji Nr 2 Prezesa ZUS z 4 lipca 1997 r. jest niezgodna z literalnym brzmieniem tego przepisu. Odnosi się on bowiem wyłącznie do przypadków kiedy udział w radach nadzorczych i zarządach spółek nie wynika z zawartej umowy o pracę. Ponieważ Sąd ustalił, że obaj członkowie zarządu byli

zatrudnieni na podstawie umów o pracę, to § 12 ust 5 pkt 6 instrukcji nie może mieć do nich zastosowania.

W odpowiedzi na kasację Spółka „E.” wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Rozpoznając kasację, w pierwszej kolejności należy odnieść się do podstaw prawnych rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym nią wyroku. W sprawie mają zastosowanie przepisy prawa materialnego obowiązujące w okresie od września 1997 r. do 31 grudnia 1998 r. W zakresie wymiaru i opłacania składek na pracowni-
cze ubezpieczenie społeczne obowiązywały wówczas ustawa z dnia z dnia 25 listo-
pada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) oraz - wydane, między innymi, na podstawie jej art. 33 ust. 2 i 3 - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgła-
szania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubez-
pieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm., po-
woływane dalej także jako „rozporządzenie”), zaś w odniesieniu do funkcjonowania spółek prawa handlowego i ich organów - rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospo-
litej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.), a nie ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Trzeba też podnieść, że instrukcja nr 2 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 4 lipca 1997 r. nie stanowi źródła prawa obowiązującego powszechnie. Została wprawdzie wydana z upoważnienia zawartego w § 53 rozporządzenia Rady Ministrów z 29 stycznia 1990 r., jest jednak aktem wewnętrznym skierowanym do organów rento-
wych, wiążącym je na zasadzie generalnego polecenia określonego w nim postępo-
wania (tu: ustalania podstawy wymiaru składek). Instrukcja ta może stanowić pewną wskazówkę co do intencji centralnego organu administracji państwowej, a w rezulta-
cie może być przydatna przy wykładni przepisów rozporządzenia, ale nie może być samoistną podstawą rozstrzygnięcia sprawy przez sądy.

Z kolei do postępowania kasacyjnego mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym po nowelizacji tego aktu ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w

sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554), a przed ich zmianą ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

Rację ma przeto pełnomocnik Spółki „E.” twierdząc w odpowiedzi na kasację, że organ rentowy wadliwie powołał jako podstawę wniesienia kasacji art. 393 § 1 i § 2 k.p.c. (zamiast art. 393¹ k.p.c.) i błędnie podniósł w niej zarzut naruszenia art. 208 k.s.h. (zamiast art. 201 k.h.).

2. Zgodnie z § 7 ust. 1 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników stanowi dochód pracownika w gotówce i w naturze „z tytułu pracy w ramach stosunku pracy, obejmujący wszelkiego rodzaju należności pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty bez względu na źródło finansowania tych należności i świadczeń”. Jest to zasada, od której przepis ten przewiduje kilkadziesiąt wyjątków. Ich katalog jest zamknięty.

Obowiązek członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wykonywania czynności związanych z prowadzeniem jej spraw może wynikać albo tylko z art. 201 k.h. (obecnie: art. 208 k.s.h.), albo - także - z treści stosunku pracy lub innych - mających podstawę w nazwanych i nienazwanych umowach prawa cywilnego - stosunków prawnych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 maja 1993 r., III APr 30/93, OSA 1994 nr 6, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1999 r., I PKN 171/99, OSNAPiUS 2000 nr 21, poz. 785 oraz z dnia 14 lutego 2001 r., I PKN 258/00, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 565). Zatrudnienie członka zarządu w ramach stosunku pracy powoduje, że o treści jego praw i obowiązków pracowniczych decyduje treść stosunku pracy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2000 r., I PKN 404/99, OSNAiUSP 2001 nr 10, poz. 347). Gdy zatem uczestnictwo członka zarządu spółki kapitałowej w posiedzeniach jej zarządu należy do jego obowiązków pracowniczych, wynagrodzenie za udział w posiedzeniach tego organu jest dochodem „z tytułu pracy w ramach stosunku pracy”. Wniosek taki wynika bezpośrednio z analizy § 7 rozporządzenia, wobec czego zbędne jest sięganie do § 12 ust. 5 pkt 6 instrukcji, wedle którego „nie stanowią podstawy wymiaru składek wypłaty nie będące dochodem z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku

pracy, w szczególności: [...] wypłaty za udział w [...] zarządach spółek, jeżeli udział ten nie wynika z zawartej umowy o pracę”.

Engelbert J. był zatrudniony w Spółce „E.” na stanowisku wiceprezesa jej zarządu; będący członkiem zarządu Andrzej L., jako - początkowo kierownik „E.”, a następnie kierownik Zakładu. Ich sytuacja formalna była zatem odmienna. Z racji zajmowanego przez Engelberta J. stanowiska (rodzaju pracy) udział w posiedzeniach zarządu należał do jego pracowniczych obowiązków. Tej treści obowiązek Andrzeja L. nie wynikał z zajmowanego stanowiska, ale z łączącego go ze Spółką stosunku organizacyjnego (art. 201 k.h.). Udział w posiedzeniach zarządu spółki nie jest bowiem obowiązkiem pracowniczym członka zarządu zatrudnionego w tej spółce na innym niż prezes, wiceprezes lub członek zarządu stanowisku, jeżeli nie został wyraźnie przewidziany w umowie o pracę. Trafność takiego rozumowania zdają się potwierdzać przepisy podatkowe. Korzyść uzyskana przez członka zarządu spółki kapitałowej z tytułu udziału w posiedzeniach zarządu może być albo przychodem w rozumieniu art. 12 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.) albo przychodem z działalności wykonywanej osobiście w rozumieniu art. 13 pkt 7, w zależności od tego czy udział ten jest czynnością członka zarządu wykonywaną w ramach stosunku zatrudnienia, czy na podstawie samego tylko aktu ustanowienia.

Podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 80 k.p. mógłby być odnoszony tylko do wynagrodzenia za udział w posiedzeniach zarządu Spółki otrzymywanego przez Engelberta J., bo tylko do jego obowiązków pracowniczych należało uczestnictwo w posiedzeniach zarządu. Zarzut ten jest jednak o tyle nietrafny, że dla prawidłowego rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy obojętne było czy wynagrodzenie wypłacane za udział w posiedzeniach zarządu stanowiło składnik wynagrodzenia za pracę, czy nie. Istotna była natomiast kwalifikacja tego wynagrodzenia jako przychodu z pracy, a takim było ono - w świetle przytoczonych wyżej przepisów - niewątpliwie. Poza tym, bardziej usprawiedliwione byłoby powołanie art. 78 k.p., który to przepis odnosi obowiązek zapłaty za pracę do jej rodzaju, ilości i jakości.

Częściowo tylko zasadny jest także zarzut naruszenia art. 233 k.p.c., a mianowicie w takiej części, w jakiej Sąd drugiej instancji ocenił, że z faktu zatrudnienia Engelberta J. w ramach stosunku pracy na stanowisku wiceprezesa zarządu Spółki „E.” nie wynika pracowniczy obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach tego zarządu,

bowiem ocena, że Andrzej L. jako pracownik nie był zobowiązany do udziału w posiedzeniach zarządu jest prawidłowa.

3. Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia kasacją oraz jej podstaw; bierze jednak pod rozagę z urzędu nieważność postępowania (art. 393¹¹ § 1 k.p.c.).

Zgodnie z art. 477¹¹ k.p.c., stronami postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są: ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany, to jest ten, czyje prawa i obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie była kwestia obowiązku uiszczenia przez spółkę „E.” składek na ubezpieczenie społeczne za dwóch jej pracowników - Engelberta J. i Andrzeja L. Wprawdzie toczył się on bezpośrednio między organem rentowym i płatnikiem składek (adresatem decyzji), ale Engelbert J. i Andrzej L. byli w nim zainteresowanymi. Od tego bowiem czy uiszczona zostanie za nich składka na ubezpieczenie zależeć będzie w przyszłości wysokość podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a w rezultacie wysokość samych tych świadczeń.

Według art. 477¹¹ § 2 zdanie drugie k.p.c., sąd obowiązany jest z urzędu wezwać do udziału w postępowaniu zainteresowanego, który nie został wezwany do udziału w sprawie przed organem rentowym. Skutkiem zaniechania dokonania tej czynności jest pozbawienie strony możliwości obrony swych praw, a w konsekwencji nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Orzecznictwo Sądu Najwyższego jest w tym zakresie utrwalone (por. uchwała z dnia 29 lipca 1998 r., III ZP 20/98, OSNAPiUS 1998 nr 23, poz. 690 oraz wyroki: z dnia 3 października 1996 r., II URN 36/96, OSNAPiUS 1997 nr 9, poz. 156; z dnia 15 lipca 1999 r., II UKN 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 22, poz. 826; z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 128/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 368) i aprobowane przez doktrynę (por. M. Cholewa: glosa do powołanego wyżej wyroku II UKN 128/00, OSP 2003 nr 3, poz. 30). Sądy - ani pierwszej, ani drugiej instancji - nie wezwały Engelberta J. i Andrzeja L. do udziału w postępowaniu, do czego zobowiązywał je art. 477¹¹ § 2 zdanie drugie k.p.c. Tym samym pozbawiły ich możliwości obrony swych praw. Zatem zarówno postępowanie przed Sądem Okręgowym-Sądem Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach w sprawie [...] zakończonej wyrokiem z 18 grudnia 2002 r., jak też postępowanie przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie [...] zakończonej zaskarżonym kasacją wyrokiem, są z mocy art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważne.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹¹ k.p.c. w związku z art. 393¹³ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

=====